

GERNIKA'KO BATZAR-ETXEA (eta VII): BATZAR NAGUSIAK

Bizkaia Jaunerria, asieran, Konde-erri baten antzekoa zan eta 905n. urtean oraindiño Asturias'ko Erreinuagaz dauko ituna. Gero Naparroa'ko Santxo erregearen babespera sartu zan 1.076n. urtera arte eta urte onetan daukagu ziurra dan Bizkai'ko lenengo Jauna Iñigo Lopez "ezkerra" eta onegaz Gaztela'ko erreinuaren babespera sartu giñan. Orduko Bizkaia gaurkoaren irutik bat zan eta Uribe, Busturi ta Markiña Maiorin-lurrak osotzen eben. 1054n. urtean alkartu ziran orduko Bizkaia'gaz Enkarterriak eta geroago Durango'ko Maiorin-lurra. Gaztela'ko VIII Alfonso'k 1195n. urtean guda-bidez artu ebalako. Errege onek Durango-aldea 1212n. urtean Bizkai'ko Jauna zan Diego Lopez de Haro II'ari emon eutson.

Asieran Bizkai'ko Batzar Nagusiak bizkaitar guztientzat ziran eta geroago erabagi zan Eleiz-ateak, uriak eta Uri Nagusi Batzar oneitara ordezkariak bialtzea. Orreterako Bizkaia osoan turutak jotzen ziran, Koltiza, Gorbea, Ganekogorta Oiz eta Sollube mendietatik eta mendi oneitan deia agertzeko sua iziotuten zan. XVI gizalditik aurrera korrexidoreak errietara bialtzen eben deia, lengo deiak kendu barik. Deiagaz batera bialtzen eban aztergaiak zeintzuk izango ziran.

Urte birik bein egin bear zan Batzar Nagusia, baiña iñoz urte baten barman bat baiño geiago be egin zan aztergaiak arin ebatzi bearrekoak ziralako.

ORDEZKARIAK

Euren erriak emondako eskubi-agiria eskuan ebela etorten ziran ordezkariak. Aldundi Orokorra izaten zan Zuzendaria eta aldun Ordezkarri guztiak Gernika'ko Udal-Etxetik Zugazpera joaten ziran eta zarrenetatik asita urrengorik urrengora deitu egiten jaken. Au zan Foru-Deia. An euren agiriak izten ebezan mai bitan zugatzaren alde bietan, batean edo bestean, oiñaztarrak edo Ganboatarrak erria zein alderditakoa zan. Gero zin-eleizara sartzen ziran eta an Kapellauak Espiritu Santuaren mezea egiten eban. Gero eleizea itzi eta barriro egiten zan forudeia eta ordezkariak banan sartzen ziran eleizara. Altarea errezelagaz estaltzen zan eta beste barik asten ziran Batzar Nagusiaren ekiñaldiak, korrexidorak sarrerako itzaldia eginda. Jesarlekuak ez egozan izendatuta, "Erriko aitenak" eta "Jaunerriko eritxi emoilleenak" izan ezik. Oneik euren jesarleku bereiziak eukezan, altara -aurrean egoan Zuzendari -maiaren ondoan.

XIX gizaldiaren azken-erdira arte batzarretara ez ziran sartzen Jaunerriko agintariak eta Ordezkarriak baiño. Ez

ziran sartzen ba leiñargiak, emakumeak, abadeak eta gudelostekoak. Geroago onartu zan erritarrak sartzea eta neurriz. Iñoz artu dira batzarretan Araba eta Gipuzkoa'ren ordezkioak be, gaiak lurralde orreikaz zer-ikusia euke-nean.

Batzar Nagusiak parlamentu-antzekoak ziran ba, Bizkaitarrak osotuak eta Bizkai'rako legeak egiteko.

1854n. urtera arte ez egoan barruko araudirik, oiturea zan naikoa, naizta 1549n. urtean Gaztelako Errege-Batzordearen aginduz, "jokabidea, arauak eta egiterak" ezarriak izan Aldun Nagusiak, errexidorak, sindikoak, eritxi-emoilleak eta beste ardurak aukeratzeko. 1868n. urtean idatzi zan barru-araudia.

Erri Ordezkarria izateko baldintza batzuk bete bear ziran adiña 25 urtetik gorakoa, Jaunerrian jaioa izan, leiñargia ta odol garbikoa zala ziurtatu, errietan egozan egokienak izan, Erromantze-izkuntza (gaztelera) jakin, ulertzeko eran irakurten eta idazten jakin, eta erriko ordezkaritza-agiria ekarri. Lur-jabe, ziranak baiño ezin zeitekezan joan. Erderea ez ekienak batzutan ez ebezan artu. Batzarretik atera ebezan 1625n. urtean Berriatu, Ereño ta Muxika'ko ordezkariak.

ERAKUNDEA

Ordezkarrien almenak Batzorde batek aztertzen eban, Maiorin-alde bakoietxetik bi eta almena argi ez egoanean ez zan onartzen.

Batzar Nagusietako izkuntza gaztelera zan. Izkuntza orretan idatzi izan dira beti Bizkai'ko agiriak, Bizkai'ko Jauna zan erregearen eta korrexidorearen izkuntza zalako.

Korrexidorea ez zan iñoz be izaten Bizkai'koa Ibero ibaiaren andiko aldekoa baiño, foruak agintzen eban lez. Dana dala, Batzar batzutan, XVIII gizaldiaren azkenerantz, erabagiak euskeratu egiten ziran, baiña orretarako agindu bereizirik barik.

Batzarrak asi ezkerro, batzorde bereiziaren esku izten ziran gaiak. Oneik egiten eben azterketa urte bi areitako arazoena eta euren eritxia agertzen eutsoen Batzar Nagusiari eztabaidatzeko.

Batzar Nagusian. izenak sakueta sartuta, arduradunak aukeratzen ziran: Aldun Nagusiak, errexidoreak, sindikoak, idazkariak, eritxi-emoilleak, Idazkaria, diru-zaiñak, eta beste arduradunak. Oneik ziran Jaunerriko eragilleak Aginte Nagusia izenagaz, eta onek 1.500n. urtetetik aurrera bere jokabidea eukan.

OLAZAR'tar Martin'ek.